

UO'K-631.6.633.5

STIMULYATORLARNING INGICHKA TOLALI SP-1607 G'O'ZA NAVI BARG YUZASIGA TA'SIRI.

Qulmurotov Baxtiyor Eshmo'minovich

Paxta seleksiyasi, urug'chiligi va yetishtirish agrotekhnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

e-mail: b.gulmurotov@gmail.com

Annotatsiya. G'o'za bargining shakllanishi va yuzasi tahlil qilinganda rivojlanish davrlari davomida barg soni, massasi, yuzasi va bitta barg vazni ortib borishi hamda o'sishni sozlovchi moddalarni qo'llash ushbu ko'rsatkichlarga ijobiy ta'sir etishi qonuniyatlari aniqlandi.

Kalit so'zlar. Barg yuza, ingichka tola, shona, gullash va hosil tugish davri, stimulyatorlar, sug'orish tartibi.

Аннотация. При анализе формирования и поверхности листьев хлопчатника установлено, что число, масса, площадь поверхности и вес одного листа увеличиваются по периодам развития, а применение регуляторов роста положительно влияет на эти показатели.

Ключевые слова: Листовая поверхность, тонкое волокно, гребень, период цветения и плодоношения, стимуляторы, режим орошения.

Abstract. When analyzing the formation and surface of cotton leaves, it was found that the number, mass, surface area, and weight of one leaf increase during the development periods, and the use of growth regulators has a positive effect on these indicators.

Keywords: Leaf surface, fine fiber, comb, flowering and fruiting period, stimulants, irrigation regime.

Kirish 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida, 2022 yil 28 yanvardagi PQ-106 son «Qishloq xo'jaligi ekinlari urug'chiligini yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarorlarida urug'chilik tizimini rivojlantirish, qishloq xo'jaligining sug'oriladigan maydonlarida tejamkor sug'orish texnologiyalarini kengroq joriy etish va sug'orish suvlaridan samarali foydalanish bo'yicha dolzarb vazifalar belgilab berilgan. Shu sababli urug'lik uchun yetishtiriladigan g'o'za navlarining maqbul sug'orish va oziqlantirish me'yorlarini ishlab chiqish dolzarb bo'lib hisoblanadi. Ekinlardan mo'l hosil olish uchun yuqori assimilyatsiya yuzasiga ega bo'lgan barglarni yetishtirish kerak. Chunki, barg sathi yuqori bo'lsa, o'simlikda fotosintez yaxshi bo'ladi va natijada fotosintez mahsuldorligi ortadi. Olib borilgan tajribalarda ham barg sathi maydoniga ko'chat qalinligi va chilpish usullarini ta'siri o'rganildi.

Adabiyotlar sharhi. A. V. Nichiprovichning fikricha, o'simliklar fotosintezini tartibga tushirish uchun ularning barg sistemasini erta muddatlarda tez o'sishini ta'minlash lozim. Iloji bo'lsa ertapishar navlar yoki barg plastinkasining o'sishini ta'minlaydigan sharoit yaratib berish kerak, buning uchun yorug'lik, issiqlik, namlik, karbonat angidrid gazi, kislorod, oziq elementlari yetarli darajada bo'lishi lozim.

Sh.Abdualimov., F.Shamsitdinov. [2019; 1; 39-42 -b.] Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish kerakki, Namangan viloyatining qir adirlardagi unumdorligi past och tusli bo'z tuproqlarda Albit va Gummi-20 stimulyatorlari bilan chigitga ekish oldidan va o'suv davrlarida ishlov berilganida g'o'zaning barg yuzasi kattalashib, g'o'za tuproqdan makro mikro elementlarni o'zlashtirib kasallik va zararkunandalarga bardoshligi yaxshilanib natijada paxta hosildorligi 4,7 s/ga qo'shimcha hosil olinib o'sishi 2,7 kunga tezlashib, 11,5 % ortdi.

Sh.Karimov [2011; 3; 140-141 -b.] fikricha, turli tarkibli yangi stimulyatorlarni chigitga va g'o'zani vegetatsiya davrlarida qo'llanilganda g'o'zada barg soni va uning yuzasi ortishi va fotosintez jarayoni maqbul kechishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Hamda kasalliklarga bardoshligi ortib yuqori hosil olish imkoniyati yaratilgan.

Sh.Karimov [2012; 4; 156-158 -b.] olib borgan tadqiqotlarda, yangi stimulyatorlarni ekish oldidan chigitga va g'o'zani shonalash davrida qo'llanilganda o'simlikning quruq massasi va barg yuzasi, fotosintez sof mahsuldorligi nazorat variantga nisbatan yuqori bo'lgan.

J.C. Firmino va b. [2017; 5; 270-278 -b.] olib borgan tadqiqotlarda g'o'zaga turli kislotalar turli me'yorlarda qo'llanilganda o'simlik bargi yaxshi rivojlangan va fotosintez jarayoni va moddalar almashinuvi yaxshilangan.

G'o'za 65-70-60 % sug'orish tartibimizda shonalash davrida nazorat variantda bir tupda barg yuzasi 158,7 sm², gullash davrida 1886,8 sm², pishish davrida 2435,7 sm² ni tashkil qildi. Uzbiogumin stimulyatori bilan chigitga ekish oldidan 0,8 l/t, shonalash 0,4 l/ga, gullash 0,5 l/ga

va hosil tugish davrlarida 0,6 l/ga me'yorda ishlov berilganda bir tup g'o'zaning barg yuzasi 176,4 sm², gullash davrida 2013,4 sm², pishish davrida 2648,4 sm² bo'lib, nazoratdan shonalash davrida 17,7 sm², gullash davrida 126,6 sm², pishish davrida 212,7 sm² ko'proq bo'lganligi kuzatildi.

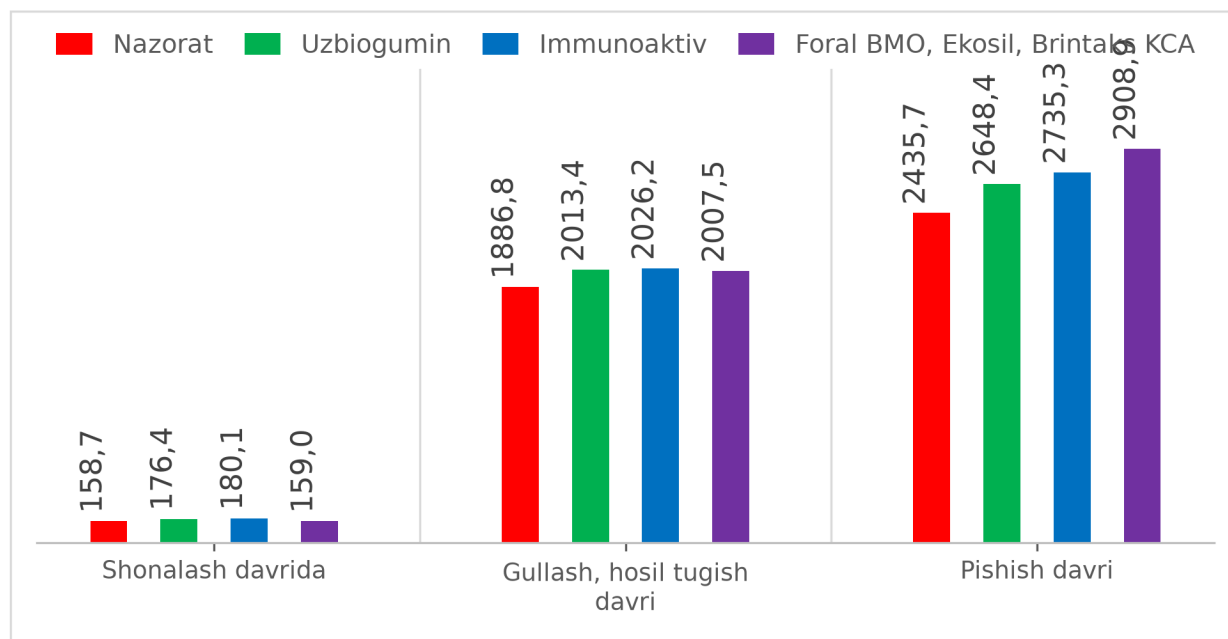
Immunoaktiv stimulyatori bilan chigitga ekishdan oldin 30 ml/t, shonalashda 30 ml/ga, gullashda 30 ml/ga va hosil tugish davrida 30 ml/ga me'yorda ishlov berilganda bir tup g'o'zaning barg yuzasi shonalashda 180,1 sm², gullash davrida 2026,2 sm², pishish davrida 2735,3 sm² bo'lib, nazoratdan shonalash davrida 21,4 sm², gullash davrida 139,4 sm², pishish davrida 299,3 sm² yuqori ekanligi qayd etilgan.

Ingichka tolali g'o'zani shonalash davrida Foral BMO 1 l/ga va Ekosil 1 l/ga, gullash davrida Ekosil 1 l/ga va Brentaks KCA 1 kg/ga, hosil tugish davrida Ekosil 0,5 l/ga va Brentaks KCA 1 kg/ga me'yorda majmuy ishlov berilganda bir tup g'o'zaning barg yuzasi shonalashda 159,0 sm², gullash davrida 2007,5 sm², pishish davrida 2908,9 sm² bo'lib, nazoratdan shonalash davrida 0,3 sm², gullash davrida 120,7 sm², pishish davrida 473,2 sm² yuqori ekanligi qayd etilgan.

O'simlik barg yuzasi bevosita barglar soniga ham bog'liq bo'ladi. Shu sababdan tadqiqotlarda bir tup g'o'zadagi barglar soni va unga o'sishni sozlovchi moddalarni majmuy qo'llashning ta'siri bo'yicha olingan ma'lumotlar ko'rsatishicha, 65-70-60% tartibda sug'organ nazorat variantimizda bir o'simlikdagi barglar soni g'o'zaning shonalash davrida nazoratda 7,0 dona bo'lib, Uzbiogumin stimulyatori bilan ishlov berilgan variantimizda 7,3 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan 0,3 donaga ko'p bo'lganligi kuzatildi. Immunoaktiv stimulyatori bilan ishlov berilgan variantimizda shonalash davrida 7,3 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan 0,3 donaga ko'p bo'lganligi kuzatildi. Foral BMO, Ekosil, Brentaks KCA stimulyatorlari bilan ishlov berilgan variantimizda shonalash davrida 7,0 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan farqlanish qayd etilmagan.

Stimulyatorlarni qo'llashning ingichka tolali g'o'za barg yuzasiga ta'siri,

SP-1607 navi, 2024 yil (65-70-60 % sug'orish tartibida)

Tuproq namligi ChDNSga nisbatan 65-70-60% tartibda sug'orilgan nazorat variantimizda bir o'simlikdagi barglar soni g'o'zaning gullash davrida nazorat variantda 20,5 donani tashkil qilib, Uzbiogumin stimulyatori bilan ishlov berilgan variantimizda 21,3 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan 0,8 donaga ko'p bo'lganligi kuzatildi. Immunoaktiv stimulyatori bilan ishlov berilgan variantimizda gullash davrida 21,3 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan 0,8 donaga ko'p bo'lganligi kuzatildi.

Foral BMO, Ekosil, Brentaks KCA stimulyatorlari bilan ishlov berilgan variantimizda gullash davrida 20,5 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan farqlanish qayd etilmadi.

Ingichka tolali g'o'zaning pishish davrida nazorat variantimizda bir o'simlikdagi barglar soni 30,3 donani tashkil qilib, Uzbiogumin

stimulyatori bilan ishlov berilgan variantimizda 31,0 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan 0,7 donaga ko'p bo'lganligi kuzatildi. Immunoaktiv stimulyatori bilan ishlov berilgan variantimizda pishish davrida 31,3 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan 1,0 donaga ko'p bo'lganligi kuzatildi.

Foral BMO, Ekosil, Brentaks KCA stimulyatorlari bilan ishlov berilgan variantimizda pishish davrida 32,0 donani tashkil qilib, nazoratga nisbatan 1,7 donaga ortgani qayd etilgan.

Xulosa ob-havoning ekstremal sharoitlarida suv tanqisligi kuzatilgan bir davrda stimulyatorlar bilan chigitga ekishdan oldin, shonalash, gullash, hosil tugish davrlarida ishlov berilganda g'o'zaning barg yuzasiga ijobiy ta'sir ko'rsatgani holda rivojlanish davrlari davomida bir tup g'o'zadagi barg soni va barg yuzasi ortishini ta'minlagan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdualimov .Sh.X., Shamsitdinov.F. Namangan viloyatining qir adir toshloq yerlarida yangi stimulyatorlarni barg yuzasi va hosildorligiga ta'siri.// Agrokimyo himoya va o'simliklar karantini. -Toshkent, 2019. № 5 -B. 39-42
2. Dala tajribalarini o'tkazish uslublari. –Toshkent, 2007. –147 b.
3. Karimov Sh. Yangi stimulyatorlarning g'o'za barg yuzasi o'zgarishiga ta'siri // Qishloq xo'jaligida yangi tejamkor agrotexnologiyalarni joriy etish. O'zPITI maqolalar to'plami. -Toshkent, 2011. -B.140-141.
4. Karimov Sh. G'o'zaning quruq massa to'plashi va fotosintez mahsuldorligiga yangi stimulyatorlarning ta'siri // Tuproq unumdorligini oshirish, g'o'za va g'o'za majmuidagi ekinlarni parvarishlashda manba tejoychi agrotexnologiyalarni amaliyotga joriy etishning ahamiyati. Xalqaro konferensiya maqolalar to'plami O'zPITI. -Toshkent, 2012. -B. 156-158.
5. Firmino da Costa J.C., Jose da Silva D., Gustavo de Luna Souto A., Sofiatti V., Silva Rosado L.D., Loao de Limf Neto A., Magalhes dos Santos C.E.. Physiological aspects in cotton cultivars in response to application of leaf gibberellic acid // African Journal of Agricultural Research. 2017, 26 January. Vol 12(4). -P. 270-278.